

misliti, sicer ne bo lahko posnel pravega sinisla ali poména: komur je pa nemški jezik ptuj, si bo pri taki slovenščini zastonj glavo belil. —

Od vzajemnosti slovenščine še zadnjič sploh opomnim: Besede, ktere so iz prvih časov, ko so bili Slovence z drugimi narodi še enega debla, drugim jezikom enake, so Slovencem ravno tako kot drugim narodom občinska sveta last. Besede pa, ki so se v poznejših časih iz ptujih jezikov v slovenščino priklatile, in velikrat boljši slovenske izreke ali izraze odrinile ter v pozabljivost pripravile, so slovenščini v nadlego ali pogubo, in jih je treba z boljšimi nadomestiti. Za tega voljo se mi je potrebno zdelo, teh in unih besed tukaj nekoliko na znanje dati in pokazati, ktere in kako je treba z drugimi boljšimi zmeniti. Se posebno pa se je treba varovati (kar se skorej ne more prepogosto priporočiti in zaterditi) v pisanji ptuje skladnje (Syntax), ktera je slovenskemu miselstvu ali duhu nasproti, ker ta še veliko bolj od posameznih besed svobodno razvijatev in razcvetev slovenščine ovira in zaderžuje. Kar dobrotljivi Bog odverni, in blagoslovi blago prizadevanje Slovincem!

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skusis, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinskem: „Littera scripta manet“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Potrudi se zdaj, blagi sobrat moj, z manoj na mesto, kjer se iz tal dviguje ter primikuje k svoji doveršenosti ena naj lepših in naj krasnejših dunajskih stavb, namreč „Votiv-cerkev“. — Dne 18. februarja 1853 spozabil se je bil nek fanatiških političnih strasti zaslepljen mladeneč iz Ogerskega tako dalječ, da vzdignil je nesrečno roko svojo zoper posvečeno osebo Njih Veličanstva, sedajnega cesarja Franc Jožefa, ter jih hotel ob priliki Njihovega sprehoda zavrtno vsmeriti. Božja roka čula je očevidno nad Njihovim življenjem; kajti veliki nož, s katerim jih je hotel prederzni morilec od zadej v vrat zabosti, vjel se je bil v železno zapono ovratnice; pogumni vladar, potegnivši svojo sabljo, se jaderno morilcu koj sami v bran postavi, pritegnili pa so zdajci tudi še drugi, in jeze zdivjani Madžar bil je prijet in po zasluženji kaznovan. Svitlega cesarja visokorodni brat, rajni nadvojvoda in poznejši nesrečni meksikanski cesar Maks sprožil je bil blago misel, naj bi se v spomin te čudovite otebe postavila Bogu v zahvalo krasna cerkev, in res je bil 24.

aprila 1856 za njo temeljni kamen postavljen. Zida se na zapadni strani že večkrat omenjenega „paradeplatz-a“ in v bližavi dosedajne državne zbornice. Vprvič vidil sem to preumetno gotiško delo jesenski čas l. 1863., popotvaje na moravski Velehrad in v Holomuc. Od tadaj je storila ta stavba velike korake naprej; vender mende ne bo še kmal dodelana; al kadar bo, se bo splačalo edino le zarad nje potovati na Dunaj in viditi jo. Že zdaj se človek ne more nagledati preumetno iz samega rezanega kamna postavljenega ozidja. Sprednje lice z zvonikoma vred je do malega že dodelano. Prekrasni umetniški vzor je to, pravo zidarsko čudo našega časa. Še iz lesa bi kipar kmal ne zrezal tega, kar se tu iz kamna vsekano vidi. Dolgost cele triladijne cerkve znaša 47, visokost v sredni ladii $14\frac{1}{2}$, v kuplji $35\frac{1}{2}$, in pri zvonikih 49 sežnjev. 12 stebrov loči cerkvene ladije eno od druge; najkrasnejše pa bo presvetišče. Obok njegov podpiralo bo v podolgastem polkrogu 14 stebrov, za njimi je okrog in okrog prostorno hodišče, ki je opasano enako zvezdim žarkom s sedmerimi malimi kapelicami. Veliko preumetno zidanih cerkva sem že vidil, al kaj tacega še ne nikjer vrajmal, in kar sem zgoraj djal, še enkrat ponovim: doveršeno delo tega svetega hrama samo bo vredno popotvanja na Dunaj; kajti če se bo — kar ni dvombe, — znotranja oprava, barvano-steklene okna itd. vjemala z lepoto cerkvene stavbe, potem bo imel tu človek pred očmi res predpodobo rajskih krasot. — Ker me na Dunaji sploh spremlja moj zaznamek povsod, kamor grem, in delam vanj-ga sprot svoje notice, sem tudi tu na tem mestu to-le vpisal v taistega: „Vbogi Maks, pač ni si mislil, ko si sprožil blago misel za zidavo te sprelepe veže Božje, da preden bo delo skončano, krila bo truplo tvoje tesna grobnica v kapucinskih podzemeljskih prostorih. Naj Ti pa dá v plačilo za to Bog gledati nepopisljive lepote večnega raja!“ —

Od tod naprej podal sem se prot slovečemu „Josefinum-u“ (v okraji Alsergrund). Cesar Jožef II. je vtemeljil ta vstav l. 1785, da bi namreč preskerbel vojaške kardela s potrebnimi in dobro izurjenimi zdravniki. Že zunajna oblika te zale sgrade, ki ima glavni in dva stranska trakta, poplača človeka za trud, da jo gre pogledati. Toda le zunajnost viditi naj nikomur ne zadosti; znotraj! znotraj! naj se vsakikdo potrudi, ondi še le bo vidil, kaki preumetni, dragoceni in redko najdeni učni pripomočki stali so učencom tega jako koristnega zdravniškega vstava na službo, izuriti se v svojem imenitnem, pa težavnem poklicu. Nahajajo se tu neštevilni voščeni anatomsni preparati, ki so veljali težke tisoče denarja, in ki nimajo skoraj enakosti. Koliko je pa viditi tudi še družih znanstvenih reči, ni za popisati. Ker se bo pa odslej skerbalo za vojaške zdravnike po drugi poti, bo ta vstav v kratkim prenehal. Po

moji pičli razsodbi je pač škoda, ako se bo to res zgodilo*); kajti po pravih vstava sprejemali so se vanj-ga le odlični dijaki, da so biti zamogli kos imenitnim in težkim ukom. Upati pa je, da vsaj dragocene anatomske in druge zbirke ostanejo Dunajski medicinski fakulteti prihranjene; zakaj neodpušljivi greh bi bil, take reči razvleči al celo razprodati, in to tim več, ker je žalibog znano, da se včasih pri taci razprodajah naj umetnejše reči za mali denar v pravem pomenu besede zaveržejo. Kakoršne vrednosti pa ima Jozefinski anatomski muzej, se nekoliko lahko sodi po tem, ako povem, da se kaže ondi voščeni kip, ki ga je naredil neki duhovnik v Florencu na Italijanskem, in je veljal 40 tisoč goldinarjev. Naročil je bil ta umotvor še cesar Jožef; al dospel je bil na Dunaj že po njegovi smerti; sicer bi bil tudi javaljne kdo zvedil, koliko ravno da velja.

Učenci Jozefinskega vstava opravljeni so po vojaški, in se morajo šolati po pet let. Koliko se tedaj lahko nauče, kažejo že edini učni pripomočki.

(Dalje prih.)

Letošnja šolska letina.

Letno sporočilo 4. razredne deške ljudske šole v Kamniku našteva v I. razredu vsakdanje šole 59, v II. 51, v III. 40, v IV. 28, vseh skupaj tedaj 178 učencev, in v nedeljski šoli 50. Učiteljev je bilo s katehetom vred 5, redovnikov sv. Frančiška. Učenci so se učili tudi oblikoslovja in risanja, telovaje in petja. Imena učencev so pisana v pravilni slovenščini. — Čveterorazredna ljudska šola v Postojni je imela po letnem sporočilu (slovenskemu) v I. razredu 69, v II. 76, v III. 51, v IV. 35 učencev in učenk, tedaj obojih skupaj 231, v nedeljski šoli pak 84. Podučevalo se je tudi v risariji, v petji in v gozdnem varstvu. V dekliško obertnijsko šolo je hodilo 58 deklet, katere so se učile pletenja in šivanja. Učiteljev je naštetih vseh skupaj 8, g. France Mally, duhovni pomočnik je učil od 13. julija vse predmete v 3. razredu po 18 ur na teden; in gosp. France Padar, c. k. nadglednik sadišč, je zadnja dva mesca učence 3. in 4. razreda učil v gozdnem varstvu po 3 ure na teden.

Čvetero razredna deška ljudska šola v Novem mestu (Rudolfovem) na Dolenskem ima nemško-slovensko letno sporočilo in našteva v I. razredu vsakdanje šole 27; v II. 43, v III. 36 in v IV. 44 učencev. Vsi učeniki (6) so redovniki sv. Frančiška. Imena učencev so pisana slovensko, imena krajev nemško. Sporočilu je pridjan tudi odlomek nove šolske postave za Kranjsko, sklenjenje v lansk. dež. zboru, katero so poterdili presvitli cesar 29. aprila 1873.

Letno sporočilo čveterorazredne deške ljudske šole v Škofjiloki, (čisto slovensko) ima na čelu sestavek izpod peresa gosp. ravnatelja, „o

*) Če prav vém, so s skončanim šolskim letom 1872/73 zapustili zadnji učenci ta vstav. Pisavec.